

Jaarverslag

2 0 \ \ \

\ D / N G \

\ T / / D \

\ \ \ 2 2

Orgaan foar de Fryske taal

Jaarverslag

20 \ \ \

\ D / N G \

\ T / / D \

\ \ \ 2 2

DINGtiid

Wettelijk kader

De Wet gebruik Friese taal, die op 1 januari 2014 van kracht is geworden, regelt het gebruik van het Fries in het bestuurlijk en rechtsverkeer.

Hoofdstuk 4 bepaalt dat er een orgaan voor de Friese taal is, dat als taak heeft om de gelijke positie van de Friese en Nederlandse taal in Fryslân te bevorderen; dat orgaan heet DINGtiid.

Taakopvatting en werkwijze

DINGtiid vervult zijn wettelijke taak door te rapporteren over de behoeften en de wensen ten aanzien van de Friese taal en cultuur in relatie tot de Wet gebruik Friese taal alsmede tot het Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden en het Kaderverdrag inzake de bescherming van nationale minderheden. Daarbij rapporteert DINGtiid aan overheden, bestuursorganen en rechterlijke instanties, voor zover die in de provincie Fryslân gevestigd zijn dan wel de provincie Fryslân als werkgebied hebben. Verder adviseert DINGtiid aan de minister van Binnenlandse Zaken (BZK) en aan Gedeputeerde Staten van de provincie Fryslân over de totstandkoming en de uitvoering van de Bestuursafpraak Friese taal en Cultuur (BFTK) en de uitvoeringsconvenanten, en biedt ze ondersteuning bij het opstellen van regels en beleidsplannen als bedoeld in art. 5 en 6 van de Wet gebruik Friese taal.

Naast deze wettelijke taken bevordert DINGtiid ook de maatschappelijke discussie over het Fries. DINGtiid kent verschillende manieren om de taken uit te voeren en de ambities te realiseren. Zo publiceert DINGtiid onderzoeken, adviezen, rapportages, en schrijft brieven aan bewindslieden en partijen uit het veld. Daarnaast voert DINGtiid gesprekken met partners en belanghebbenden op het gebied van de Friese taal. Zo nu en dan worden die gesprekken in een breder verband georganiseerd en worden het rondetafelgesprekken, die zelfs het karakter van minisymposia kunnen krijgen: de zogenoemde 'DINGpetearen'. Tijdens een DINGpetear brengt DINGtiid kennis en experts op het gebied van een bepaald onderwerp bij elkaar en biedt de deelnemers achtergrond en inhoud om het onderwerp optimaal te kunnen doorgronden; zo gezien zijn DINGpetearen een vorm van 'veldconsultatie' of 'burgerconsultatie'. DINGtiid voorziet zo de Friese gemeenschap van kennis en perspectief, maar voedt ook zichzelf met praktijkinformatie en nieuwe of veranderende inzichten.

De naam DINGtiid

Een 'ding' was in de tijd van de oude Germanen een vergadering waar vrije Friezen bij elkaar werden geroepen om kwesties of geschillen te bespreken. Zo'n kwestie werd van alle kanten belicht. Uiteindelijk gaf de 'asega', een wetskenner, zijn advies. DINGtiid, het Orgaan voor de Friese taal, zet het 'ding' in een nieuw perspectief. Als een onderwerp actueel is kan DINGtiid deskundigen of juist liefhebbers bijeenroepen in een 'DINGpetear' (minisymposium) en dat thema vanuit verschillende invalshoeken bespreken.

Wie zijn DINGtiid?

In 2022 bestond het bestuur van DINGtiid uit vijf mensen, allemaal met hun eigen expertise en achtergrond. De bestuursleden hebben gemeenschappelijk dat hun wortels in Fryslân liggen en dat ze zich daar ook zeer verbonden mee voelen. Tegelijk kijken ze met een frisse blik naar Fryslân en het Fries.

Het bestuur bestond op 1 januari 2022 uit:

- **Jan Koster** (voorheen: directeur Arbeidsvoorziening, Economische Zaken gemeente Maastricht; Omrop Fryslân), voorzitter, aandachtsveld bestuurlijke zaken en media
- **Hedzer Klarenbeek** (voorheen: jeugd- en zedenpolitie Fryslân; woordvoerder van het college van B&W van gemeente Leeuwarden), aandachtsveld overheden
- **Anne Merkuur** (taalkundige aan Rijksuniversiteit Groningen en Fryske Akademy, aandachtsveld taal en cultuur)
- **Annalies Othuijse** (jurist bij advocatenkantoor Stibbe in Amsterdam), aandachtsveld recht
- **Alex Riemersma** (voorheen lector Fries en Meertaligheid aan hogeschool NHL Stenden), aandachtsveld onderwijs

Anne Merkuur heeft haar functie op 1 november 2022 neergelegd vanwege het aanvaarden van een functie als universitair docent Fries aan de Rijksuniversiteit Groningen. Eind november 2022 heeft DINGtiid een vacature uitgezet voor een bestuurder met portefeuille taal en cultuur. De nieuwe bestuurder zal in 2023 worden benoemd.

Het bestuur wordt ondersteund door **Anne Popkema** (bestuursadviseur), **Tjallien Kalsbeek** (secretariaat) en **Froukje Sijtsma** (communicatie).

Hoofdpijnen DINGtiid in 2022

In de Wet gebruik Friese taal is bepaald dat DINGtiid om de twee jaar een werkprogramma voorlegt aan de minister van BZK. Dit jaarverslag behandelt de werkzaamheden aan de hand van het Werkprogramma 2022-2023.

Overleggen

Bestuur en staf hebben in 2022 tien interne overleggen gehad.

Na twee coronajaren vonden de vergaderingen weer fysiek plaats.

Met gedeputeerde Sietske Poepjes van Provincie Fryslân hebben twee bestuurlijke overleggen met DINGtiid plaatsgevonden: op 16 februari en 3 november 2022. Poepjes schoof ook aan bij het overleg op 16 november 2022 met commissaris van de Koning Arno Brok. In de overleggen lag de nadruk op de universitaire frisistiek. Verder kwamen de voorbereidingen voor de BFTK 2024-2028, de bezuinigingen op Friese taal en cultuur en het Fries in de rechtspraak aan de orde. Ook werd de Provincie bijgepraat over lopende adviesdossiers, zoals het Fries in de voorschoolse fase.

In 2022 heeft DINGtiid twee korte contactmomenten gehad met BZK-minister Hanke Bruins Slot. Op 25 april 2022 was de minister in Fryslân voor een werkbezoek en het ondertekenen van het 'Zichtbaarheidsakkoord Friese taal'. Op 24 november 2022 sprak de minister de Rede fan Fryslân uit over de toekomst van de Friese taal. Bij beide gelegenheden heeft de voorzitter van DINGtiid een kort overleg gehad met de minister. Een bestuurlijk overleg met de minister staat gepland voor maart 2023. Op ambtelijk niveau is er regelmatig contact geweest met Provincie Fryslân en de ministeries van BZK en OCW.

DINGtiid heeft de Committee of Experts van de Raad van Europa tijdens hun bezoek aan Fryslân op 29 juni 2022 geïnformeerd over enkele dossiers aangaande het Fries. Verder hebben er overleggen plaatsgevonden met of zijn vergaderingen bijgewoond van 'Mei-inoar foar it Frysk', it Steatekomitee Frysk, Gemeenten&Frysk, de Politike Kommisje (POK) van de Ried fan de Fryske Beweging en Stifting Freonen Frysk Ynstitút fan de Ryksuniversiteit Grins (FFYRUG). Daarnaast heeft DINGtiid het symposium Erkende Talen, georganiseerd door het ministerie van BZK, bijgewoond. Verder was DINGtiid op 8 december 2022 aanwezig bij het Tweeminuten-debat in de Tweede Kamer over (en deels in) het Fries. Hier werd ook informeel met verscheidene Tweede Kamerleden gesproken.

Fries bij de taalwetgemeenten

Sinds 2017 heeft DINGtiid verschillende adviesactiviteiten uitgevoerd die te maken hebben met de positie van het Fries in de taalwetgemeenten. Het adviesdossier 'Fries en de Taalwetgemeenten' werd op 22 juni 2022 afgesloten met een DINGpetear met wethouders van taalwetgemeenten. Beleidsambtenaar Martinus Visser vertelde over het opstellen en uitvoeren van meertalig taalbeleid binnen de gemeente Waadhoeke. Aant Jelle Soepboer gaf, als nieuwe wethouder van de gemeente Noardeast-Fryslân, zijn visie op het Fries en het opstellen van Fries taalbeleid. Als afsluiting van dit dossier is een [managementsamenvatting](#) opgesteld met een overzicht van onderzoeken, aanbevelingen en conclusies.

Kennisinfrastructuur Fries

In december 2020 heeft DINGtiid het rapport '[Op zoek naar nieuwe dynamiek](#)' uitgebracht, waarin is geschetst hoe de kennisinfrastructuur (KYS) van het Fries kan worden versterkt. Kennisinstellingen zouden intensiever met elkaar en met maatschappelijke partners moeten samenwerken om een onderzoeksagenda op te stellen, en zo aan alle soorten van kleine en grote kennisvragen te voldoen. Een kennisberaad zou hiervoor een geschikte vorm kunnen zijn. Een afsluitend DINGpetear was gepland voor december 2021, maar werd vanwege corona uitgesteld.

Op 3 maart 2022 kwamen kennisbestuurders en -professionals bijeen om nogmaals te beschouwen wat belangrijke elementen zijn om in het toekomstige kennis(net)werk het Fries te verankeren. Dit gebeurde op een moment dat de kennispartijen van het Fries op een punt stonden om een nieuwe samenwerkingsvorm aan te gaan: it Gearwurkingsferbân Fryske Kennisynfrastruktuer (GFTK). Vier sprekers lieten hun licht schijnen over enkele kernpunten: Arjen Dijkstra (toen: directeur Universiteitsmuseum Groningen) over de universitaire frisistiek in Nederland; Freddy Weima (oud-bestuurder van DINGtiid, met KYS-dossier in portefeuille), over de stelselverantwoordelijkheid van de Provincie; en Folkert Kuiken & Nelleke IJssennagger (GFTK) over de regeneratie in het kennis(net)werk. DINGtiid is vaste toehoorder bij de GFTK-overleggen.

De Friese taal in de voorschoolse fase

Op verzoek van Provincie Fryslân en Rijk heeft DINGtiid zich in 2021 en 2022 gebogen over de positie van het Fries in de voorschoolse fase. De hoofdvraag van het dossier was: 'Hoe kan het dat de Friese taal in nog lang niet alle voorschoolse locaties een vaste plek heeft en dat er dus nog altijd veel ouders zijn die geen toegang hebben tot Friestalige opvang voor hun kinderen?'

- **Studiereis Zuid-Tirol**

Bestuur en staf van DINGtiid, voor de gelegenheid aangevuld met een externe onderzoeker, hebben in het kader van het adviesdossier 'Fries in de voorschoolse fase' van 29 mei tot en met 1 juni 2022 een studiereis gemaakt naar Zuid-Tirol, Italië. In die regio wordt Italiaans, Duits en Ladinisch gebruikt en onderwezen. Het belangrijkste doel van de studiereis was om informatie op te halen over hoe meertaligheid in de gemeenschap leeft en fungeert – met nadruk op de voorschoolse fase – en hoe dat op politiek en onderwijskundig gebied handen en voeten krijgt.

Bezoek aan Südtiroler parlement, met vice-president en FUEN-bestuurslid Daniel Alfreider (Südtiroler Volkspartei).

- **Advies 'Fries in de voorschoolse fase'**

Het advies '[Fries in de voorschoolse fase](#)' is in december 2022 voltooid en aangeboden aan Provincie, Rijk en Friese gemeenten. Samenvattend: gesprekken met partijen in het veld in Fryslân bevestigen eerdere constatering en aanbevelingen van de Raad van Europa en het Rijk: de doorgaande leerlijn Fries moet worden bevorderd door het Fries in het voorschools onderwijs te versterken. Er bestaat echter geen draagvlak voor een wettelijke verplichting hiertoe. In het verlengde van eerdere adviezen van de Raad van Europa en het Rijk, adviseert DINGtiid daarom: maak in de komende jaren de voorschoolse fase in de doorgaande leerlijn tot prioriteit en toon beslissend leiderschap.

Adviesbrief bezuinigingen Cultuur

Half mei 2022 maakte Provincie Fryslân het voornemen bekend om vanaf 2025 te bezuinigen. Voor Friese taal en cultuur kan het gaan om 1,6 miljoen per jaar op structurele middelen, die nu 10,3 miljoen bedragen; dat is nog gerekend buiten de tijdelijke middelen die in de lopende beleidsperiode worden ingezet voor projecten en beleid (2,9 miljoen). De facto betekent dit, ten opzichte van heden, dat er vanaf 2025 sprake zou kunnen zijn van een reductie van ca. 30% op middelen voor taal en cultuur.

Op 20 juli 2022 (en opnieuw op 23 september 2022) heeft DINGtiid in een [brief](#) aan Gedeputeerde Staten geschreven dat niet is aangegeven op welke wijze zij de voorgenomen bezuinigingen denken te effectueren, hoe deze worden verdeeld over de hoofdgebieden taal en cultuur en dus ook niet welke deelgebieden van het taal- en cultuurveld zullen worden geraakt. DINGtiid heeft er in de brief op aangedrongen dat DS zal toelichten hoe zij denken de bezuinigingen te kunnen uitvoeren zonder de toekomst van de taal schade te berokkenen. En om met die toelichting niet te wachten tot het statendebat over de begroting voor 2023, het jaar waarin Rijk en Provincie een nieuwe BFTK gaan ontwerpen, voor de periode 2024-2028. Bovendien, zo stelt DINGtiid in de brief, hebben de politieke partijen in Fryslân het recht om in het ontwerpen van hun verkiezingscampagnes voor de verkiezingen van maart 2023 hierover een gefundeerd standpunt in te nemen, waarvoor zo'n toelichting van belang is. Zo kunnen de Friezen zelf invloed hebben op de toekomst van hun taal.

Op 10 oktober 2022 hebben DS in een [schriftelijke reactie](#) laten weten dat de precieze invulling van de bezuinigingen nog niet is bepaald, omdat zij eerst met het Friese veld in gesprek willen gaan. In november 2022 heeft DINGtiid bij de beeldvormende Statencommissie van Provincie Fryslân ingesproken.

LEEWARDER COURANT

22 juli 2022, pag. 20

Dingtiid wil uitleg over bezuinigingen op Fries

LEEWARDEN Provincie Fryslân moet uitleggen hoe zij denkt in 2025 te kunnen bezuinigen op het Fries zonder schade te berokkenen aan de toekomst van de taal.

Dat vraagt Dingtiid, het adviesorgaan voor de Friese taal, in een brief aan het college van Gedeputeerde Staten.

Het adviesorgaan reageert op de aangekondigde bezuinigingen van 1,6 miljoen euro op structurele middelen voor taal en cultuur. Als dan ook de tijdelijke middelen voor het Fries ad 2,9 miljoen bij afloop van deze beleidsperiode eindigen, wordt er volgens Dingtiid in 2025 feitelijk maar liefst 30 procent gekort op het Fries. En dat is rechtstreeks in tegenspraak met het provinciaal taalbeleid, schrijft Dingtiid-voor-

zitter Jan Koster in de brief.

De bezuinigingen kunnen 'net oars betsjutte as dat de Fryske taal skea oprint'. Bovendien acht Koster de kans groot dat het Rijk dat voorbeeld zal volgen, 'wêrtroch it negative effekt dûbeld sa swier wurde sil'.

Onder meer de subsidies voor Omrop Fryslân en de Stellingwarver Schrieversronte staan ter discussie. Eerder zei gedeputeerde Sietske Poepjes in het najaar definitieve keuzes te willen maken, maar Dingtiid wil dat de provincie wel snel met een toelichting komt over hoe de bezuinigingen gaan uitpakken in het veld.

Desgevraagd blijft Poepjes erbij dat er niet eerder dan in de herfst meer duidelijkheid kan komen. „Dat kost tiid en kin net flotter, ek al wol Dingtiid dat miskien wol.”

DINGtiidlezing

Op 5 november 2022 was het precies 30 jaar geleden dat Nederland het Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden ondertekende. DINGtiid heeft die gelegenheid aangegrepen om in Leeuwarden de eerste 'DINGtiid-lezing' te organiseren. Naar aanleiding van de vraag '30 jaar Europees Handvest, drijfzand of dansvloer?' boog bestuurskundige prof. dr. Heinrich Winter (Faculteit Rechtsgeleerdheid, Rijksuniversiteit Groningen) zich over de toekomstbestendigheid van het Handvest.

LEEWARDER COURANT
07 november 2022, pag. 2

'Stel lokaal handvest op voor het Fries'

Friese overheden zouden er goed aan doen om een 'lokaal handvest' op te stellen met de inwoners van Fryslân. Daarin moeten de ambities op het terrein van de Friese taal en cultuur een plek krijgen. De mienskip zou een stevige inbreng moeten hebben.

ANNE ROEL VAN DER MEER

Dat zei Heinrich Winter zaterdag tijdens een discussieavond over het Fries in de Koperen Tuin in Leeuwarden. Winter is hoogleraar bestuurskunde aan de Rijksuniversiteit Groningen en „bevoorlearder” van de Friese taal. Het bevoorlearen van het Fries „jegint bij het endoarslâst miken van de inwoners en wat kan daarbij betjer werken dan het eigen enthousiasme?”, stelde hij in zijn lezing.

„Hoe staat het bijvoorbeeld met de zichtbaarheid van het Fries in de openbare ruimte: Als je in Leeuwarden het station uitloopt, zie je niet onmiddellijk dat je in Fryslân bent en dat lijkt me een gemiste kans. Treden overheden in Fryslân voldoende op met bijvoorbeeld subsidies om activiteiten en rond Friese taal en cultuur te stimuleren? Zijn bedrijven zich voldoende bewust van de toegevoegde waarde van het Fries voor hun imago en voor het goede klantcontact?”

Winter rees ook op Den Haag, op zowel het kabinet, de departementen als het parlement. Het Fries krijgt er bepaald niet de meeste aandacht.

„Het is de vraag, of aan de zijde van het Rijk voldoende aandacht is en respect bestaet voor het feit dat Nederland een meertalig land is en dat het Fries een bijzondere positie toekomt.”

En, zei de bestuurskundige: „Hoe zit het met de betrokkenheid van parlementariërs? Zijn zij zich voldoende bewust van het belang van het Fries? Zou het niet passend zijn een in Fryslân te vergaderen met de Staten-Generaal? Dat zou wellicht al een al goed zijn om het gevoel wat voor hun imago en voor het goede klantcontact?”

Winter rees ook op Den Haag, op zowel het kabinet, de departementen als het parlement. Het Fries krijgt er bepaald niet de meeste aandacht.

„Wat kan daarbij beter werken dan het eigen enthousiasme?”

„Fries niet vanzelfsprekend is” in Den Haag. „Als Friese Kamerleden moeten we constant alert zijn. Het Fries wordt al gauw gezien als iets folkloristisch van boven Zwolle. Ik heb de opmerkingen van Winter goed in de oren geknepen. We moeten heel zuinig zijn op het Fries. In Den Haag wordt niet besef hoe belangrijk het is voor de mensen hier.”

Heinrich Winter, overigens in zijn algemeenheid niet pessimistisch

over het Fries, pleitte ook nog voor een „commissie Friese taal” in te stellen door de Tweede Kamer. Die zou jaarlijks met het „Steatkomitee Frysk”, een werkgroep van Provinciale Staten, en met ministers over de staat van de Friese taal moeten praten.

Albert Walweert, onderzoeker bij het lectoraat meertaligheid en geleetendheid op MHI, Sleatden, sprak na Winter. Hij wil dat de mogelijkheid voorlezingen om het Fries als examenvak te kiezen op school „topprioriteit” wordt in de volgende „bestuursafsprake Fryske taal en kultuer” inwonersrijke provincie. Dat betekent dat er meer docenten Fries nodig zijn. „It Frysk is fan de learlingen, de nije generasje.”

Onderzoeker dr. Albert Walsweer (Lectoraat Meertaligheid & Geletterdheid, NHL Stenden) reageerde op de lezing van Heinrich Winter en ging dieper in op de werking van het Europees Handvest in de onderwijspraktijk. De lezing werd bijgewoond door een grote verscheidenheid aan belangstellenden, waaronder veel maatschappelijke organisaties en gemeentelijke, provinciale en landelijke politici, die een levendig nagesprek met elkaar en met de sprekers aangingen. De [lezingen](#) staan op de website van DINGtiid.

Friesch Dagblad, 07 november 2022, pagina 2.

Restuurskundige Heinrich Winter geeft zijn lezing. Foto: Simon van der Woude

Je moet Den Haag aan de mouw blijven trekken

FRIESE TAAL

Jan Ylens

Leeuwarden | Dertig jaar geleden werd het Europees Handvest voor minderheidstalen ondertekend. Intussen zijn er voor de bescherming van het Fries wetten en regie genoeg, maar wat hebben die eigenlijk opgeleverd?

Best veel, concludeert hoogleraar restuurskundige Heinrich Winter van de Rijksuniversiteit Groningen zaterdag in De Koperen Tuin in Leeuwarden tijdens een lezing voor DINGtiid, het adviesorgaan voor het Fries.

Maar Fryslân moet er telkens hard aan blijven trekken, want in Den Haag gaat niets vanzelf.
„Op de website van het ministerie van Binnenlandse Zaken staat een takenlijst. Daar vind je niks terug over het Fries. Dan kun je zeggen, je kunt daar ook niet alles op zetten.

Maar „delddon“ bijvoorbeeld, staat er wel bij. Het is slechts een van de tekens dat het Fries niet erg scherp op het netvlies staat van het Haagse ministerie. Ook de menkracht is erg beperkt. „Je zit wel ergens iemand die erg hard doet, maar is dat genoeg en heeft diegene voldoende toegang tot de minister?“, vraagt Winter zich af.

In Den Haag heeft het beeld dat Fries een folkloristische hobby is van een paar mensen ergens ten noorden van Zwolle“, bevestigd VVD-Kamerlid Harry Bevers vanuit het publiek. „Als Fries Kamerleden moeten wij de Kamer en de ministeries voortdurend alert houden hoe er met het Fries wordt omgegaan. Over partijen heen, heen komen wij regelmatig samen en bespreken dan niet alleen zaken als de Leifjûn, maar ook zaken rond het Fries“, Bevers was het enige Fries Kamerlid dat de meeste nam om bij de DINGtiid-lezing present te zijn.

Haagse ambtenaren lieten eveneens verstek gaan, daarmee Winters stelling bevestigend.

Rechter

Het Europees handvest voor regionale talen en talen van minderheden verplicht Nederland weliswaar om het Fries op allerlei terreinen te beschermen en te versterken, maar de provincie kan niet naar de rechter stappen om dat ook echt af te dwingen, zegt Winter. „Dat maakt het handvest nog niet waardeloos. Het is iets waar de provincie, maar ook Kamerleden, burgers en organisaties het trijk steeds weer op kunnen wijzen.“ Hoe meer dat gebeurt, des te serieuzer Den Haag het Fries zal nemen, aldus Winter.

Waarom komt de Tweede Kamer niet eens in Leeuwarden vergaderen, oppert Winter, om zo ook de afstand tussen Randstaal en regio te verkleinen. En zou er niet een vaste Kamercommissie 'Friese taal' moeten komen, die bijvoorbeeld jaarlijks overlegt met het Streekschape Frysk?

Volgend jaar worden de afpraken over het Fries tussen provincie en rijk vernieuwd, verteld in een Restuursrapport. Dat is voor Fryslân een kans om zaken gedaan te krijgen, aldus Winter. Zo zou de provincie zich hard moeten maken om het Fries te versterken in de voorschoude oprichting in het mbo en al eind-examenweek op de middelbare school.

Zelf doen

Maar los van Europa en Den Haag kunnen de Friezen zelf ook meer doen, benadrukt Winter. „Als ik Leeuwarden binnenrijd, zie ik Juwen als 'Here comes the party' en 'Share your visit', en ook op het station en elders in de stad moet je goed zoeken om wat Fries te zien.

Waarom komt de Tweede Kamer hier niet eens vergaderen, oppert Winter

Wethouder Jan Dijkstra van de gemeente Waadhoeke pakt de hand-schoen graag op om nog meer aan zichtbaarheid te doen, maar zo eenvoudig is dat nog niet. „We in taalbeleid wolle wy úmgjend wêze – misken de romte ian om it Frysk of in streektaal te brûken. Mar as ús boargemaster Frysk praat, komme der lytjende reakjes op sojale media fan 'wi verstaan u niet', en dan rjyt men op it gemeentebestel al gau 'o kramp fan 'o heden, anst binne wy net yndustry genôch'. It is in wêlfe ballins.“ Hij nodigde andere wethouders uit om regelmatig met elkaar te overleggen en ervaringen uit te wisselen rond succesvol gemeentelijk taalbeleid.

Masterplan

Onderwijskundige Albert Wansweer waarschuwde op de bijeenkomst voor de gevolgen van het Masterplan Basissvaardigheden van minister Dennis Wierma voor het Fries taalonderwijs, met name op distalge scholen. Als het masterplan in de huidige vorm doorgaat, wordt het integreren van het Fries in andere vakken ingewikkelder.

Hij roept de provincie op om de ambtenaren op het Haagse ministerie wakker te schudden om alles te zetten om ervoor te zorgen dat het Fries een vaste plek blijft houden op scholen in Fryslân. „Ik wil dat de provincie haar lippen opstelt en dat is echt heel raakijk.“

Voorbereidingen BFTK 2024-2028

Halverwege de looptijd van de BFTK 2019-2023, in 2021, hebben Rijk en Provincie een tussenrapportage opgesteld van de uitvoering van de BFTK. DINGtiid is gevraagd om input te geven voor die tussenrapportage en mee te werken aan de evaluatie van de Taalskipper (uitgevoerd door onderzoeksbureau ProFacto). In juni 2021 heeft DINGtiid schriftelijk advies uitgebracht voor de tussenrapportage van de BFTK. Halverwege 2022 is het [advies](#) op de website van DINGtiid gepubliceerd, samen met de evaluatie van de Taalskipper door ProFacto en een brief van minister Hanke Bruins Slot van BZK aan de Tweede Kamer, waarin zij de Tweede Kamerleden op de hoogte bracht van de ontwikkelingen betreffende de Friese taal.

Journalistiek en de Friese taal

In het Werkprogramma 2022-2023 staat dat DINGtiid van plan was om twee DINGpetearen te organiseren over de rol en betekenis van de Friese taal binnen de journalistiek. In april 2022 heeft DINGtiid het Sieperda Symposium van het Koninklijk Fries Genootschap bijgewoond, over de toekomst van de regionale journalistiek en over de rol van het Fries hierin. In september/oktober 2022 heeft DINGtiid overleg gehad met de hoofdredacteuren van Friesch Dagblad, Leeuwarder Courant en Omrop Fryslân. Hierin kwam onder andere een gedeelde zorg naar voren betreffende het tekort aan journalisten die het Fries actief en passief beheersen. In december 2022 hebben Tweede Kamerleden een motie aangeboden betreffende het tekort aan Friestalige journalisten. Het was eind 2022 nog niet duidelijk wat die motie voor het advieswerk van DINGtiid zal inhouden. Met de hoofdredacteuren is daarom besproken om dit dossier weer op te pakken als hier meer duidelijkheid over is.

Fries taalbeleid bij organisaties

In 2019 heeft DINGtiid op verzoek van het ministerie van BZK met een casestudy in kaart gebracht hoe de Belastingdienst, RVO, UWV, DUO en Meldkamer Noord-Nederland het Fries mondeling en schriftelijk gebruiken in hun contact met burgers. Dat resulteerde in 2020 in een [adviesrapport](#) dat aan BZK en Provincie Fryslân is aangeboden.

Uit de casestudy kwam naar voren dat de Rijksuitvoeringsorganisaties bekend zijn met de wettelijke positie van de Friese taal, maar dat geen van alle Fries taalbeleid heeft opgesteld. In een [inhoudelijke reactie](#) liet minister Ollongren van BZK in mei 2022 weten, dat zij, ondanks de onafhankelijke positie van Rijksuitvoeringsorganisaties, positief staat tegenover het nemen van vervolgstappen hiervoor door de Taalskipper.

Provincie Fryslân voerde in 2020, in samenwerking met de Afûk, vervolgesprekken met de Rijksuitvoeringsorganisaties, met als doel om hun theoretische en praktische handvaten aan te bieden en te komen tot taalbeleid. Dit proces werd voortgezet in 2021 en 2022, maar heeft nog bij geen van de organisaties geleid tot Fries taalbeleid.

Rechtbank Noord-Nederland en Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden

In december 2019 vroeg DINGtiid met een [brief](#) aan Rechtbank Noord-Nederland en Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden aandacht voor de positie van het Fries binnen de rechtspraak, in het bijzonder in relatie tot het gebruik van het Fries in de rechtszaal. Ook werd aandacht gevraagd voor het kwetsbare Friese tolkennetwerk. In 2020 is in overleg met het Gerechtshof geconstateerd dat er nog geen vervolg is gegeven aan het hoofdstuk 'Rechterlijke autoriteiten, bestuurlijke autoriteiten en openbare diensten' in de BFTK. Sinds 2019 is DINGtiid in gesprek hierover met Rechtbank en Gerechtshof. Op 8 februari 2022 heeft een overleg plaatsgevonden met de presidenten van Rechtbank Noord-Nederland en Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden en zijn diezelfde onderwerpen besproken in een constructief gesprek.

Universitaire frisistiek

In juni 2021 vroeg Provincie Fryslân aan DINGtiid om na te gaan op welke wijze de universitaire studie van Friese taal en cultuur in Nederland in de toekomst optimaal vorm zou kunnen worden gegeven, om zo dieptekennis van het Fries te borgen, dit tegen de achtergrond van het Europees Handvest. DINGtiid heeft Mercator gevraagd om wat dit betreft een vergelijking te maken met enkele andere Europese landen, als input voor ons adviestraject. Daarnaast zijn gesprekken gevoerd met hoogleraren, docenten, studenten en provinciale beleidsambtenaren. Het dossier kwam in 2022 onder invloed te staan van de dynamiek die de vacature voor een hoogleraar Fries aan de Rijksuniversiteit Groningen meebracht.

DINGtiid stuurde in 2022 in het kader van de universitaire frisistiek verschillende adviesbrieven:

- **Adviesbrief 'Input voor profiel nieuwe hoogleraar Friese taal en cultuur' (januari 2022)**
In een [adviesbrief](#) aan het Faculteitsbestuur Letteren van de Rijksuniversiteit Groningen heeft DINGtiid input gegeven voor het profiel voor de vacature van de nieuwe hoogleraar Friese taal en cultuur. Dat werd gedaan op basis van het adviesrapport over de kennisinfrastructuur van het Fries (december 2020) en het verdiepend adviestraject betreffende de universitaire frisistiek dat hierop volgde.
- **Adviesbrief 'Zorgen over leerstoel Fries in Groningen' (november 2022)**
In een [adviesbrief](#) aan het Faculteitsbestuur en het CvB van de Rijksuniversiteit Groningen uitte DINGtiid opnieuw zijn zorgen over de toekomst van de universitaire frisistiek. Aanleiding was het benoemen van een deeltijd universitair docent Fries in plaats van een voltijd hoogleraar. In de brief heeft DINGtiid de RUG geadviseerd om drie zaken te concretiseren: de inzet van het geormerkte budget voor de studie Fries in Groningen; het ontwikkelen van gemeenschappelijke uitgangspunten en zwaartepunten voor de onderzoeksagenda; en de borging van de universitaire frisistiek. Naar aanleiding van deze brief heeft DINGtiid in november 2022 een eerste gesprek gehad met het CvB en het Faculteitsbestuur om onze zorgen nader te bespreken.

- Adviesbrief 'Borging universitaire fristiek' (december 2022)**
 Met het oog op de dynamiek die in de loop van 2022 betreffende de universitaire fristiek ontstond en die culmineerde in de motie van De Hoop & Van der Molen (november 2022), heeft DINGtiid in december 2022 een [eerste advies](#) uitgebracht, die als een tussenstation moet worden beschouwd. In de adviesbrief doet DINGtiid aan Provincie Fryslân en Rijk als belangrijkste aanbeveling om het proces dat tot wettelijke borging van de universitaire fristiek moet leiden, in de BFTK (2024-2028) af te spreken.

DINGtiid zal in 2023 een eindadvies uitbrengen over de universitaire fristiek.

Friesch Dagblad, 01 februari 2022, pagina 10

DINGtiid pleit voor sterke opleiding Fries

Adviesorgaan schrijft brief aan RUG

FRISTIEK
 Leeuwarden | In een brief aan de Rijksuniversiteit Groningen (RUG) pleit DINGtiid, het provinciale adviesorgaan voor de Friese taal, voor een nieuwe hoogleraar Fries in Groningen die zich ook buiten de universiteit hard maakt voor het Fries.

Eerder gaf gedeputeerde Sietske Poepjes (Cultuur) van de provincie Fryslân al aan de RUG aan dat de nieuwe hoogleraar wat haar betreft een specialist is in de fristiek.

Volgens DINGtiid moet de opvolger van Goffe Jensma, die volgend jaar met emeritaat gaat, in staat zijn 'een zichtbare en sterke universitaire fristiek te borgen, als cruciaal onderdeel voor de levensvatbaarheid van het Fries'.

Profielschets
 Volgens de profielschets die het adviesorgaan aan de RUG voorlegt moet de nieuwe hoogleraar de kennisoverdracht en kennisvergroting van de Friese taal tot zijn of haar hoofdtaak rekenen.

Eerder liet de RUG weten te gaan voor een Fries studietraject gericht op minderheids talen en meertaligheid, binnen een breedere taalkundige master.

Briefwisseling
 In een briefwisseling met de universiteit uitte gedeputeerde Sietske Poepjes haar zorgen daarover. Het vak Fries zou daarmee te veel onderzoeven, waarschuwde de gedeputeerde.

Het advies van DINGtiid lijkt haar pleidooi voor een nieuwe hoogleraar die specialist is in de fristiek te ondersteunen.

Volgens DINGtiid is de universitaire fristiek al decennialang het zorgkindje van de kennissector rond het Fries. In overleg met rijk en provincie Fryslân buigt DINGtiid zich de komende tijd over de vraag hoe de universitaire studie van Friese taal en cultuur het beste kan worden vormgegeven.

Voor de zomer wil het adviesorgaan met de belangrijkste aanbevelingen komen.

Fristiek is al langer het zorgen-kindje

Friesch Dagblad, 12 januari 2023, pagina 6.

DINGtiid: leg studie Fries vast in Bestuursafpraak

Leeuwarden | In een nieuwe bestuursafpraak tussen provincie en rijk moet alvast worden bepaald hoe de universitaire fristiek wettelijk vastgelegd gaat worden. Dat stelt adviesorgaan DINGtiid.

Er is de laatste tijd veel te doen over de toekomst van de leerstoel Fries aan de Rijksuniversiteit Groningen en de opvolging van de recent gepensioneerde hoogleraar Goffe Jensma. Ook DINGtiid, het adviesorgaan voor het Fries, uitte eerder al zijn zorg dat bestudering van het Fries aan de universiteit in de knel komt.

In een soort tussenadvies stelt DINGtiid nu dat de Bestjoers ôfspraak Fryske Taal en Kultuer

(BFTK) een eerste kans biedt om de positie van de fristiek beter veilig te stellen. De BFTK moet volgend jaar worden vernieuwd. Daarin moet dan worden afgesproken hoe een bachelor en master Fries wettelijk verankerd worden. Dat zou kunnen via de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek, de Wet gebruik Friese taal, of met een convenant tussen het rijk en de universiteiten.

In november riep de Tweede Kamer het kabinet met een motie van Habtamu de Hoop (PvdA) en Harry van der Molen (CDA) op om het wetenschappelijk onderwijs in het Fries wettelijk te verankeren. Die motie is een *gamechanger*, aldus DINGtiid, dat het kabinet tot actie noopt.

Wat heeft DINGtiid bereikt in 2022?

- **DINGtiid onderzoekt en adviseert**
DINGtiid entameerde onderzoek en bracht adviezen uit over het Fries. Gevraagde adviezen werden gegeven aan Provincie en Rijk betreffende het Fries in de voorschoolse fase en de universitaire frisistiek. DINGtiid bracht niet-gevraagd advies uit aan Provincie Fryslân inzake de bezuinigingen op taal en cultuur, en aan Rijksuniversiteit Groningen aangaande het profiel van een nieuwe hoogleraar Fries aan de RUG en het borgen van de universitaire frisistiek.
- **DINGtiid brengt bijeen**
In 2022 heeft DINGtiid met verschillende partners uit het veld en de politiek gesproken en gediscussieerd over het Fries. Dit werd één op één gedaan, maar regelmatig bracht DINGtiid de partners ook bijeen, net als in de DINGpetearen over de Kennisinfrastructuur, Fries en de Taalwetgemeenten en de eerste DINGtiid-lezing.
- **DINGtiid zoekt nieuwe vormen**
Naast de DINGpetearen die we al veel organiseren, heeft DINGtiid in 2022, nu ook voor het eerst een DINGtiid-lezing georganiseerd. Die is bedoeld om ook andere mensen door een expert op een thema betreffende de Friese taal uitgebreid te informeren of te laten inspireren.

Overzicht uitgaven DINGtiid 2022

Het beschikbare budget van DINGtiid voor het jaar 2022 was €191.704,-. Provincie Fryslân had voor 2022 een bedrag van €115.200,- geormerkt voor DINGtiid. Het ministerie van BZK stelde DINGtiid €45.504,- ter beschikking. Daarnaast was er uit 2021 nog een bedrag van €31.000,- beschikbaar voor 2022.

	Uitgaven
Vergoedingen bestuursleden DINGtiid	€16.504,00
Staf DINGtiid	€60.104,38
Huisvesting	€8.549,60
Communicatie	€880,26
Werkprogramma – onderzoek en adviezen intern	€39.030,75
Werkprogramma – onderzoek en adviezen extern	€15.381,50
Overleggen – DINGpetearen	€5.168,89
Studereis	€7.964,04
Andere kosten (reiskosten, administratie, abonnementen, sollicitaties, etc.)	€11.549,98
Totaal	€165.133,40

www.dingtiid.frl

ynfo@dingtiid.frl

